

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ У ПІДЛІТКІВ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

В статті автор розглядає проблему необхідності формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі; розкриває результати проведеного дослідження з соціальними педагогами щодо їх обізнаності в ризиках Інтернет-мережі та ставлення до проблеми формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Автором подана розроблена програма підготовки соціальних педагогів до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Ключові слова: *безпечна поведінка, Інтернет-мережа, підлітки, формування безпечної поведінки, програма, соціальний педагог.*

В статье автор рассматривает проблему необходимости формирования у подростков безопасного поведения в Интернет-сети; раскрывает результаты проведенного исследования с социальными педагогами относительно их осведомленности в рисках Интернет-сети и отношения к проблеме формирования безопасного поведения подростков в Интернет-сети. Автором подана разработанная программа подготовки социальных педагогов к формированию у подростков безопасного поведения в Интернет-сети.

Ключевые слова: *безопасное поведение, Интернет-сеть, подростки, формирование безопасного поведения, программа, социальный педагог.*

In the article the author examines the problem of the need to formation safe teenagers' behavior in the Internet; highlights the results of research with social pedagogues about their knowledge risks in the Internet and the attitude to the problem of safe behavior teenagers' in the Internet. The author reviews developed program of training the social pedagogues to the formation of teenagers' safe behavior in the Internet.

Key words: safe behavior, Internet, teenagers, formation safe behavior, program, social pedagogue.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства вимагає впровадження заходів, спрямованих на охорону здоров'я дітей та молоді, формування у них безпечної поведінки як в реальному житті, так і у віртуальному просторі. Формування безпечної поведінки сучасних підлітків та мінімізація ризиків і негативних факторів, які негативно впливають на здоров'я та поведінку учнів, є одним із напрямків роботи соціального педагога в загальноосвітніх навчальних закладах. Проте, як показує досвід роботи з соціальними педагогами загальноосвітніх навчальних закладів, мають недостатній рівень знано щодо негативного та позитивного впливу Інтернет-мережі на поведінку підлітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем поведінки підлітків в Інтернет-мережі присвячені праці російських та українських філософів (О. Прокопенко, С. Михайлов, І. Опаріна, О. Романов, О. Скородумова), педагогів (Л. Жук, В. Осадчий, О. Пігузов, І. Смірнова), соціологів (О. Путилова, І. Василенко, М. Самелюк, О. Шеремет), юристів (Д. Пушкін, Т. Кесарєва, Н. Лебедева), психологів (І. Білоус, Т. Вербицька). Проблемі впливу Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків присвячені праці Д. Матвієнка, А. Жичкіної, Р. Івакіна, І. Романова, І. Шевченка, О. Романишина, М. Раянова.

Питання підготовки соціальних педагогів до професійної діяльності розглядають вітчизняні та зарубіжні вчені (С. Архипова, О. Безпалько, Т. Веретенко, В. Бочарова, Т. Василькова, Н. Заверико, О. Денисюк, Г. Першко та ін.). Функціональні компоненти та напрямки формування соціальної безпеки особистості розглядає П. Кисляков. Вивченню проблеми формування безпечної поведінки в процесі позанавчальної діяльності присвячені наукові праці А. Попкова. Особливості підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків у позаурочній діяльності вивчає Р. Васильєва.

Не дивлячись на дослідження окремих аспектів підготовки соціальних педагогів до професійної діяльності, проблема підготовки соціальних педагогів до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі не стала предметом спеціального дослідження. Недостатня розробленість даної проблеми та її актуальність у сучасному світі зумовили вибір теми даної статті.

Мета статті: теоретично обґрунтувати програму підготовки соціальних педагогів до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі та експериментально перевірити її ефективність.

Виклад основного матеріалу. Проведена нами дослідно-експериментальна робота з 82 соціальними педагогами Васильківських та Київських загальноосвітніх навчальних закладів показала, що 86,6 % опитаних спеціалістів вважають Інтернет-мережу необхідною складовою для навчання та розвитку сучасних підлітків.

Опитані спеціалісти наголошують на необхідності використання Інтернет-мережі підлітками для пошуку навчального матеріалу (86,6 %), спілкування з друзями (50 %) та знайомства з новими людьми (28 %), пошуку розважального матеріалу (14,6 %), організації та проведення дозвілля (17,1 %), розміщення особистої інформації (24,4 %), роботи та заробляння грошей (23,2 %), обміну інформацією (54,9 %), створення нового образу «Я» (13,4 %). Проте лише 69,5 % опитаних педагогічних працівників вважають,

що Інтернет-мережа є небезпечною для підлітків та містить певні ризики: негативна та недостовірна інформація, небезпечні знайомства, використання особистих даних підлітків, велика кількість порнографії, відверті фотознімки та повідомлення.

Переважає більшість (91,5 %) опитаних спеціалістів вважають, що з підлітками необхідно проводити заходи, спрямовані на формування у них безпечної поведінки в Інтернет-мережі і більша половина педагогів проявила бажання взяти участь у програмі підготовки до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Ми погоджуємося з думкою науковців, що окремі, а тим паче поодинокі заходи не допоможуть вирішити проблему, сприяти виконанню тих завдань, які ми ставимо перед собою, працюючи з певною категорією клієнтів. Лише спеціально розроблена комплексна програма, яка буде враховувати специфіку цільової групи, містити різноманітні форми та методи та систематично реалізуватися з певною групою клієнтів, сприяє якісній роботі соціального педагога з формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі [3].

Програма підготовки соціальних педагогів до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі спрямована на інформування спеціалістів про ризики в Інтернет-мережі, існуючі переваги та недоліки діяльності в Інтернет-мережі, способи контролю за поведінкою підлітків в Інтернет-мережі та мінімізації негативного впливу Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків.

Розроблена нами програма базується на твердженні про те, що безпечна поведінка підлітків в Інтернет-мережі – сукупність дій та вчинків в процесі діяльності в Інтернет-мережі, які спрямовані на забезпечення оптимального рівня захищеності у віртуальному просторі та в реальному житті, й характеризують загальне ставлення людини до власної безпеки у віртуальному просторі, дають можливість реалізовувати активну пошукову, пізнавальну, комунікативну діяльність в Інтернет-мережі та розширювати

знання щодо правил поведінки в Інтернет-мережі. У структурі безпечної поведінки в Інтернет-мережі ми виділяємо наступні компоненти:

- **когнітивний** (обізнаність підлітків про Інтернет-мережу як середовище особистісного розвитку, особливості діяльності у віртуальному просторі, загрози Інтернет-мережі тощо);
- **діяльнісний** (формування умінь та навичок безпечної діяльності в Інтернет-мережі; розвиток у підлітків життєвих навичок, що полягають у підвищенні стійкості підлітків до різноманітних впливів в Інтернет-мережі, прийняття ними адекватних рішень відповідно до ситуації, яка виникла у віртуальному просторі, вміння протистояти тиску зі сторони віртуального співрозмовника, контролювати та спрямовувати свою діяльність в Інтернет-мережі, визначати та реалізовувати мету діяльності в Інтернет-мережі);
- **ціннісно-мотиваційний** (бажання дотримуватися безпечної поведінки в Інтернет-мережі, потяг до вдосконалення власної особистості, реалізації себе у реальному житті, а не у віртуальному);
- **емоційний** (регуляція емоцій під час діяльності в Інтернет-мережі, адекватне вираження незадоволення під час діяльності в Інтернет-мережі; розвиток комунікативних здібностей в реальному та віртуальному житті, підвищення власного статусу та самооцінки у реальному житті, підвищення рівня домагань (одночасно з розвитком особистісних ресурсів для його реалізації), здійснення рефлексії та самоаналізу, адекватного усвідомлення своїх бажань, почуттів та думок, які виникають під час діяльності в Інтернет-мережі).

Відповідно до визначених компонентів безпечної поведінки в Інтернет-мережі програма підготовки соціальних педагогів складається з 4 змістових блоків. Провідним методом у процесі підготовки соціальних педагогів є тренінг, який включав в себе case-study, інтерактивні ігри, міні-лекції,

мозкові штурми, вправи на активізацію уваги учасників. На сьогоднішній день ці форми та методи роботи є одними з найпопулярніших та найефективніших у формуванні безпечної поведінки підлітків.

У процесі підготовки соціальних педагогів до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі взяло участь 38 соціальних педагогів м. Києва та м. Василькова. Під час роботи з фахівцями соціальної сфери ми враховували їх професійний досвід роботи з підлітками, поради та рекомендації. Під час першого заняття «Особливості формування поведінки підлітків в Інтернет-мережі» нами було визначено особливості підліткового віку, фактори ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі та умови формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Друге заняття «Види діяльності підлітків в Інтернет-мережі. Ризики Інтернет-мережі. Сутність ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі» передбачало обговорення різновидів діяльності підлітків в Інтернет-мережі та ризиків під час такої діяльності; визначення наслідків ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Під час третього заняття «Правила поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Профілактика ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі» соціальні педагоги мали змогу розробити правила поведінки в Інтернет-мережі для підлітків та їх батьків; визначити особливості формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Останнє заняття «Заходи щодо формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Використання інтерактивних методів роботи у формуванні безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі» допомогло соціальним педагогам визначити необхідність впровадження заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі, та ефективність використання інтерактивних методів у роботі з підлітками.

За результати проведених нами тренінгових занять, було проведено анкетування фахівців, які зазначили, що, не зважаючи на необхідність формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі, вже зараз потрібно впроваджувати заходи щодо мінімізації негативного впливу

віртуального світу на формування поведінки підлітків. Детальна інформація щодо запропонованих заходів, спрямованих на формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі наведена у табл. 1.

Табл. 1

Заходи, спрямовані на формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі

Констатувальний експеримент	Контрольний експеримент
Змістовна організація дозвілля підлітків (47 %)	Змістовна організація дозвілля підлітків (69 %)
Встановлення правил поведінки в Інтернет-мережі (46,3 %)	Встановлення правил поведінки в Інтернет-мережі (84 %)
Інформування щодо ризиків Інтернет-мережі (31,7 %)	Інформування щодо ризиків Інтернет-мережі (94 %)
Обговорення поведінки підлітків у віртуальному просторі (63,4 %)	Обговорення поведінки підлітків у віртуальному просторі (74 %)
Обмеження доступу до Інтернет-мережі (31,7 %)	Обмеження доступу до Інтернет-мережі (71 %)

Висновки. Аналіз публікацій з даної проблеми та проведене нами дослідження засвідчили низький рівень обізнаності соціальних педагогів щодо ризиків та загроз Інтернет-мережі, які можуть негативно впливати на формування поведінки підлітків, та недостатній рівень усвідомленості проблеми ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі. З метою підвищення рівня обізнаності фахівців щодо даної проблеми нами була запропонована програма формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі, яка спрямована на підвищення рівня обізнаності щодо ризиків Інтернет-мережі, правил поведінки підлітків в Інтернет-мережі та усвідомлення проблеми формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєва Р. Ю. Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків у позаурочній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Васильєва Регіна Юхимівна. – Житомир, 2010. – 20 с.
2. Веретенко Т. Г. Шляхи підвищення активності навчально-пізнавальної діяльності студентів [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/natural/Vznu/ped/2008_1/vypusky/2008-26-06/veretenko.pdf
3. Використання інтерактивних методів та мультфільмів у профілактиці ризикованої поведінки : метод. посіб. для спеціалістів, які працюють з бездоглядними та безпритульними дітьми та підлітками / Журавель Т. В., Лях Т. Л., Нікітіна О. М. – К., 2010. – 168 с.
4. Кочарян А. Б. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у Всесвітній мережі / А. Кочарян, Н. Гущина. – К., 2011. – 100 с.
5. Попков А. В. Формирование безопасного поведения подростков во внеурочной деятельности : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / А. В. Попков. – Ижевск, 2007. – 18 с.